

ЗМІСТ

Передмова	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ	8
Тема 1. Поняття і класифікація фермерських господарств	8
1.1. Сутність поняття «фермерське господарство»	8
1.2. Види фермерських господарств	20
1.3. Спеціалізація та види діяльності фермерських господарств	21
1.4. Нормативно правова база функціонування фермерських господарств	26
1.5. Державна підтримка розвитку фермерства в Україні	30
1.6. Фермерські господарства — середовище формування середнього класу на селі	38
Тема 2. Іноземний досвід менеджменту фермерських господарств	45
2.1. Умови функціонування фермерських господарств США та Канади	45
2.2. Державне регулювання фермерських господарств провідних країн світу	49
2.3. Фермерські господарства країн Європи: земельні питання	54
2.4. Особливості фермерського кооперування закордоном та умови підтримки його розвитку	59
Перелік контрольних запитань	72
Завдання	73
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ	75
Тема 3. Переваги менеджменту фермерських господарств на кооперативних засадах	75
3.1. Зародження та розвиток кооперації в Україні та світі	75
3.2. Сутність та роль кооперування фермерських господарств в ринкових умовах	82
3.3. Типи та види фермерських кооперативів	88
3.4. Особливості менеджменту фермерських кооперативів різних типів	93
3.5. Діяльність Міжнародної Благодійної Організації «Добробут громад» та Міжнародної Благодійної Фундації «Хайфер Продакт Інтернешнл» щодо участі фермерів та жителів сільських громад у Сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах	103
3.6. Соціальний ефект кооперації в сільських громадах	111
Тема 4. Фермерські господарства у сільському туризмі	118
4.1. Нормативно-правові основи туристичної діяльності фермерських господарств	118

4.2. Соціально-економічне значення фермерського туризму в контексті розвитку сільських територій України	123
4.3. Проблеми розвитку агротуризму в Україні	131
4.4. Європейський досвід розвитку фермерського туризму	138
4.5. Сільський туризм як вид підприємницької діяльності	140
4.6. Основи організації фермерської гостинної садиби	147
4.7. Маркетинг гостинної садиби	150
4.8. Диверсифікація послуг фермерського туризму	155
Перелік контрольних питань	163
Завдання до 2 змістового модуля	163

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ОБ’ЄКТ УПРАВЛІННЯ..... 166

Тема 5. Управління фермерським господарством в умовах функціонування ринку сільськогосподарської продукції 166

5.1. Довгострокова фермерська проблема: суть та причини. Графічне пояснення	166
5.2. Короткострокова фермерська проблема: суть і причини. Графічне пояснення	168
5.3. Державна аграрна політика: необхідність, суть, структура та принципи ...	170
5.4. Механізм ціноутворення та доходи фермерських господарств	174
5.5. Державне регулювання цін і доходів в аграрному секторі ринкової економіки.....	179

Тема 6. Управління трудовими ресурсами фермерських господарств та їх мотивація..... 182

6.1. Основи мотивації зайнятості і праці у сільському господарстві.....	182
6.2. Особливості мотивації праці у фермерському господарстві	190
6.3. Регулювання соціально-трудових відносин фермерського господарства на основі контракту.....	197
6.4. Управління трудовими ресурсами фермерського господарства	200
6.5. Удосконалення внутрішньогосподарських відносин та умов праці як фактор посилення привабливості фермерської праці	206
Перелік контрольних питань.....	214
Завдання до 3 змістового модуля.....	214

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. УПРАВЛІННЯ ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ В УМОВАХ ЖОРСТКОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ 216

Тема 7. Планування діяльності фермерського господарства..... 216

7.1. Ринок і план. Роль планування в організації і управлінні виробництвом фермерського господарства	216
7.2. Організаційні основи планування. Методи і етапи планування у фермерському господарстві.....	218

7.3. Методологічні основи планування	220
7.4. Загальна схема стратегічного планування у фермерському господарстві ...	223
7.5. Бюджетне планування у менеджменті фермерських господарств	247
7.6. Автоматизація процесу планування фермерського бізнесу.....	250
Тема 8. Маркетинг в системі управління фермерським господарством	254
8.1. Специфіка системи маркетингу фермерського господарства	254
8.2. Маркетингові стратегії для фермерського господарства	263
8.3. Маркетингова товарна політика фермерського господарства	270
8.4. Інформаційне забезпечення маркетингових стратегій фермерських господарств	276
8.5. Форми організації агромаркетингу фермерських господарств	279
8.6. Система зернового маркетингу для фермерських господарств	284
8.7. Маркетингова програма фермерського господарства	292
Перелік контрольних питань	300
Завдання до 4 змістового модуля.....	300
Список використаної літератури	302
Додаток А	321
Глосарій	353

ПЕРЕДМОВА

В умовах функціонування ринкової економіки України, розвитку аграрного підприємництва та фермерства зокрема, модернізації державного сектору суттєво змінюється зміст організаційних, управлінських, соціально-економічних відносин як у системі державного управління, так і в управлінні на рівні окремого фермерського господарства.

Поширення крупнотоварного виробництва, зміна психології управління, стилю господарської поведінки, переоцінка керівниками фермерських господарств своєї ролі й місця в системі господарювання викликали відповідний інтерес до менеджменту — теорії і практики управління сучасним фермерським господарством. Новий підхід до управління полягає в тому, що будь-яке фермерське господарство розглядається як відкрита соціально-економічна система, котра діє в межах ситуаційного підходу. Тому форми, методи, системи, стилі керівництва мають істотно змінюватися залежно від об'єктивних умов первісних перемінних організації (зовнішнього середовища, цілей, стратегії, технології тощо).

Сучасний менеджмент — гнучка організаційна система управління й водночас складний соціально-економічний, інформаційно-технологічний процес, що використовуються для зміни станів і особливостей об'єкта управління.

Системний підхід до створення сучасного фермерського господарства за принципами менеджменту впроваджується повільними темпами, а в деяких випадках ігнорується зовсім (через незнання та відсутність методології застосування). Зміни в системі менеджменту пов'язані з глибокими кризовими явищами у сфері управління. Ефективно працювати заважає невміння керівників фермерських господарств по-новому мислити.

Розгляд менеджменту фермерських господарств як складної системи багатофункціонального управління дає змогу усвідомити внутрішні й зовнішні важелі регулювання всієї виробничої діяльності в цілому і таким чином досягти їх збалансованості за умов мінливого ринкового оточення.

Для створення сучасної системи менеджменту фермерського господарства необхідний чіткий, науково обґрунтований методологічний апарат, ядром якого має стати стратегія малого аграрного підприємства, створена на основі поглибленого економічного аналізу та прогнозуванні з обов'язковою побудовою різноманітних моделей поведінки як усієї системи в цілому, так і окремих її підсистем.

Для розв'язання цієї проблеми, окрім усього іншого, необхідне якісне навчальне забезпечення, прикладом якого може бути цей посібник.

Матеріал посібнику «Менеджмент фермерських господарств» поєднаний в цілісну систему знань про фермерське господарство як об'єкт управління, що дало б змогу менеджерам сформувати чіткі уявлення про природу й різноманітність функцій менеджменту сучасного фермерського господарства й навчатися і реалізовувати його на практиці.

Ідея підготовки цього посібника зумовлена потребою реалізувати концепцію менеджменту як системи, розроблену та практично відпрацьовану як у навчальному процесі, так і в практичній та науковій діяльності авторами. Головна мета цієї роботи — сприяти підготовці професіоналів-менеджерів для аграрного сектору економіки України, особливо для середнього і дрібного підприємництва, зокрема таких, як фермерські господарства, виробничі та обслуговуючі кооперативи і інші невеликі підприємства. Ми сподіваємось, що даний посібник стане в пригоді широкому загалу, як серед науковців так і практиків сільськогосподарського виробництва.

*В. П. Горьовий
С. В. Тимчук*